

ØF-notat nr. 2/2006

Kooperasjon og sysselsetting

**En sammenlignende undersøkelse av
kooperasjonen i Norge og Sverige som
sysselsetter**

av

Jarle Kristoffersen

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgstolestyrene/de regionale høgstolesentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgstolemiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning's viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgstolen i Lillehammer, Høgstolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF-notat nr. 2/2006

Kooperasjon og sysselsetting

**En sammenlignende undersøkelse av
kooperasjonen i Norge og Sverige som
sysselsetter**

av

Jarle Kristoffersen

Tittel: **Kooperasjon og sysselsetting**
en sammenlignende undersøkelse av kooperasjonen i Norge og Sverige som sysselsetter

Forfatter: Jarle Kristoffersen, Østlandsforskning

ØF-notat nr.: 2/2006

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer:

Prosjektnavn: Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia, delprosjekt 3 – foretaksutvikling og entreprenørskap

Oppdragsgiver: Interreg Indre Skandinavia

Prosjektleder: Svein Frydenlund

Referat: Notatet inngår i det totale kunnskapsgrunnlaget i Interregprosjektet Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia, delprosjekt 3. Formålet med notatet er å vise betydningen av kooperasjonen som sysselsetter. Empirien er hentet fra SSB og SCB sine sysselsettingsdatabaser og sammenligner fylker / län og betydningen av sysselsetting i kooperativer i forhold til andre organisasjonsformer. Bakgrunnen for å gjøre en slik undersøkelse er dels en hypotese om at kooperasjonen har hatt og har relativt stor betydning i Indre Skandinavia og dels for å skape et større bilde av hvilke rammebetingelser som ligger til grunn for utvikling i regionen i dag.

Sammendrag:

Emneord: Indre Skandinavia, virkemiddelapparat, næringsutvikling

Key words:

Dato: Mars 2006

Antall sider: 23

Pris: Kr 60,-

Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
2626 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Forord

Interregprosjektet Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia består av 7 delprosjekter som fokuserer forskjellige aspekter av samfunnsutvikling i regionen. Delprosjekt 3 har tittelen "Entreprenørskap og företagsutveckling" og har orientert seg rundt næringsutvikling. Tilnærmingene har vært å se på betydningen av forskjellige faktorer for nyetablering, utvikling og omstilling i næringslivet. Man har vært opptatt av blant annet de kollektivt eide organisasjonene (kooperativene) sin rolle ut fra antakelsen av at disse historisk har hatt stor betydning, ikke minst i regionen Indre Skandinavia. Notatet viser kooperativenes betydning som sysselsetter i dag og sammenligner mellom fylker og mot andre organisasjonsformer.

Notatet inngår i det totale kunnskapsgrunnlaget i delprosjektet og benyttes i senere drøftinger av utvikling i regionen.

Ståle Størdal
Forskningsleder

Jarle Kristoffersen
Forsker

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
1.1	Hovedfunn	8
2	Definisjoner og avgrensing.....	9
2.1	Norske definisjoner	10
3	Arbeidsplasser i kooperativer i Norge.....	12
3.1	Kooperativ sysselsetting og næringsstruktur i Norge.....	13
3.2	Hedmark	15
3.3	Dynamikk	16
4	Arbeidsplasser i kooperativer i Sverige.....	19
4.1	Definisjoner	19
4.2	Arbeidsplasser i kooperativer i Sverige.....	20
4.3	Dynamikk	21
5	Konklusjon	22
	Litteratur og kilder.....	23

1 Innledning

Samfunnets ressurser reguleres av fire reguleringsformer; gjensidighet, marked, redistribusjon og hushold (Johnstad, 1998: 20). Historisk har disse styringsformene levd side om side i varierende sammensetninger og er institusjonalisert ved at styringsformene er blitt regulert i organisasjonsformer, lovverk og uformelle normer. Gjensidighet som reguleringsform er et grunnleggende prinsipp i kooperativer som i organisasjonslivet forøvrig. Medlemmene er lojale mot kooperasjonen i bytte mot organisasjonens realisering av medlemmenes felles interesser, enten disse er økonomiske eller ideelle. Dette betyr at økonomisk motiverte kooperativer befinner seg et sted mellom styringsformene marked og gjensidighet. Kooperasjonen er ikke en ren markedsinnretning men er ved å ha en demokratisk struktur (en mann en stemme) organisert for å ivareta flere interesser enn kapitalens avkastning.

Dette notatet tar for seg kooperativenes betydning som sysselsetter i Indre Skandinavia. Kooperasjonen er en organisasjonsform¹ for *kollektivt entreprenørskap og eierskap*. Håvard Teigen (Teigen i Arbo og Gammelsæther, 2004) benytter begrepet kollektive entreprenører om kooperativer som realiserer innovasjoner. *Entreprenørskapet* eller det *innovative* er ikke tema i dette notatet, temaet er hva kooperativer representerer av arbeidsplasser. For drøfting av kooperasjonen som innovatør henvises det til Teigen (ibid).

Notatet tar for seg arbeidsplasser i kooperativer fylkesvis i Norge og Sverige. SSB statistikkbanken og SCB statistikkbanken er datagrunnlaget. Disse statistikkbankene er forskjellig oppbygd slik at det ikke er mulig å sammenligne norske og svenske forhold direkte. Den norske statistikken viser arbeidsplasser knyttet til foretaksadressen eller der hovedkontoret er registrert, mens den svenske knytter arbeidsplassene til arbeidssted. Videre er det noen forskjeller mellom landene i hvilke organisasjonsformer som er mulig å operasjonalisere inn i kategorien kooperativer ut fra basenes oppbygging. Sparebanker er medregnet i Norge men ikke i Sverige – svenske sparebanker er i hovedsak omdannet til aksjeselskaper slik at den praktiske nytten ikke er betydelig.

Den svenske statistikken er heller ikke inndelt etter næring slik at muligheten for å analysere næringsstruktur faller bort for den svenske statistikkens del.

Til tross for dette er det mulig å se noen tendenser om kooperativenes betydning på tvers av grensen.

¹ Den juridiske formen på kooperativer er ideell eller økonomisk forening eller gjensidig selskap. Kooperasjon eksisterer ikke som en egen juridisk form.

1.1 Hovedfunn

Värmland og Hedmark er fylker / län som har høye andeler ansatte i kooperativer i forhold til totalt ansatte i foretak. For Hedmark sin del er dette tilfelle også når finanssektoren (d.v.s. sparebankene), forskning og utvikling, utdanning, helse og sosialtjenester og interesseorganisasjoner trekkes ut av tallmaterialet. Når svenske län rangeres etter kollektiv sysselsettingsandel havner Gotland på topp mens Värmland havner på 2. plass med 6,2%. Hedmark havner på 2. plass i Norge med 6,6% mens Sør-Trøndelag ligger ”i tet” med 9,1%.

Om interesseorganisasjoner, FoU, helse og sparebanker trekkes ut av tallmaterialet har Hedmark høyest andel ansatte i kooperativer (1,9%).

2 Definisjoner og avgrensing

Definering av kooperativer, på en måte som er egnet til å avgrense dem i statistikken, blir en upresis øvelse fordi begrepet har flere betydninger. *Kooperativet* brukes om organisasjonsformer, organisasjoners formål, hva organisasjoner faktisk gjør og hvilken effekt organisasjonen har på samfunnet. I tillegg har kooperasjonen i hvert fall i EU en normativ betydning (Westlund, 2004).

Kooperasjon er en organisasjonsform innenfor det som i EU omtales som den ”sosiale økonomien” (Westlund, 2004). I Norge er dette temaet ikke omfattet av noen stor forskningsmessig eller politisk interesse slik tilfellet er i EU, og Sverige. Kollektivt entreprenørskap, kooperasjon og sosial økonomi er på flere måter begreper som beskriver de samme fenomenene. Begrepet ”sosial økonomi”, er offisielt i Sverige definert slik:

”Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har *samhälleliga ändamål*, bygger på demokratiska värderingar och är *organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn*. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ, stiftelser och liknande sammanslutningar. Verksamheter inom den sociala ekonomin har *allmännytt*a eller medlemsnytta, *inte vinstintresse*, som främsta drivkraft.” (Kulturdepartementet, 1999, mine uthevinger).

Teigen har drøftet det kollektive entreprenørskapet i Norge (Teigen i Arbo og Gammelsæter, 2004) og definerer de kollektive aktørene etter eierskap. Det går ikke uten videre an å si at *eierskapet* impliserer det ene eller andre formålet men slik Teigen definerer kollektive aktører har de, om ikke allmenntytte, så i hvert fall medlemsnytta eller nytte for flere enn *en* investor.²

Teigen definerer de kollektive aktørene til å være:

- organisasjonseigde
- medlemseigde
- sjølveigde
- offentlig eigde

Hans Westlund (Westlund, 2004) drøfter svakhetene ved den svenske definisjonen og påpeker at operasjonalisering kan bygge på (1.) juridisk organisasjonsform og (2.) hva organisasjonen gjør eller hva som er organisasjonens formål. Det problematiske er den dikotome forståelsen av enten samfunnsformål (allmenntytte) eller profittformål (se

² I et historisk lys har de kollektive aktørenes motiv delvis vært å begrense eneinvestorens handlingsrom (Teigen i Arbo og Gammelsæter, 2004).

svensk definisjon over). Westlund hevder at disse formålene sjelden eksisterer i ren form og heller er to ytterligheter i et kontinuum. Tilsynelatende samfunnstjenlige virksomheter kan være et redskap for å håndtere private formuer (i stiftelser) mens aksjeselskaper på den annen side kan ha et uutalt sosialt formål (Syversen Snekkeri AS i Marker er for eksempel en bedrift som er kjent for å ha en sosial ansettelsesprofil). Westlund og andre svenske forskere har også vært tvunget til å utelate formål i sine beskrivelser av kooperativer. I praksis blir operasjonalisering bygget på organisasjonsform selv om det opplagt kan skjule seg profittmaksimerende aktører og interesser bak tilsynelatende samfunnsinteresse (Westlund, 2004: 12).

Med alle de teoretiske svakheter det innebærer velger jeg å avgrense kooperativer etter organisasjonsform, slik:

- Boligbyggelag
- Borettslag (BRL)
- Forening/lag/innretning (FLI)
- Gjensidig forsikringsselskap
- Kontorfellesskap
- Sparebank
- Stiftelse (STI)
- Virksomhet drevet i fellesskap

2.1 Norske definisjoner

- **Foretak:** ”I Standard for næringsgruppering (SN2002) er et foretak definert som den minste kombinasjonen av juridiske enheter som produserer varer eller tjenester, og som til en viss grad har selvstendig beslutningsmyndighet. I statistikken behandles en juridisk enhet som ett foretak (<http://www.ssb.no/vis/foretak/om.html>). Se også over (kap. 1).
- **Bedrift:** ”I SN er bedrift definert som en lokalt avgrenset funksjonell enhet som hovedsakelig driver med aktiviteter innenfor en bestemt næringsgruppe (<http://www.ssb.no/vis/foretak/om.html>).
- **Kooperativ:** Se kapittel 2 (over).
- **Ansatte:** ”Tallet på ansatte omfatter alle personer som arbeider for arbeidsgiveren mer enn fire timer i uka. Personer med mer enn ett arbeidsforhold vil kunne være medregnet som ansatt i flere næringer (<http://www.ssb.no/vis/foretak/om.html>). I notatet benyttes ”ansatte” og ”arbeidsplasser” om hverandre. Inkluderer ikke eiere.
- **Kooperativt ansatte:** Benyttes i notatet om ansatte i kooperativer.

Tabell 2.1 viser ansatte i foretak pr fylke. Offentlig virksomhet og primærnæringene er holdt utenom (se <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>). Tabellen er senere grunnlaget for beregning av ansettelser i kooperativer i forhold til totalt antall ansatte.

Tabell 2.1: Ansatte totalt, unntatt offentlig forvaltning og primærnæringene, etter region (2003).
Kilde: SSB.

		Ansatte
01 Østfold	Foretak i alt	57 678
02 Akershus	Foretak i alt	170 468
03 Oslo	Foretak i alt	403 800
04 Hedmark	Foretak i alt	35 091
05 Oppland	Foretak i alt	38 477
06 Buskerud	Foretak i alt	63 514
07 Vestfold	Foretak i alt	50 205
08 Telemark	Foretak i alt	32 769
09 Aust-Agder	Foretak i alt	21 330
10 Vest-Agder	Foretak i alt	35 686
11 Rogaland	Foretak i alt	122 812
12 Hordaland	Foretak i alt	121 128
14 Sogn og Fjordane	Foretak i alt	21 551
15 Møre og Romsdal	Foretak i alt	57 750
16 Sør-Trøndelag	Foretak i alt	66 019
17 Nord-Trøndelag	Foretak i alt	21 684
18 Nordland	Foretak i alt	44 851
19 Troms	Foretak i alt	32 711
20 Finnmark Finnmarku	Foretak i alt	12 887
Landet		1 410 411

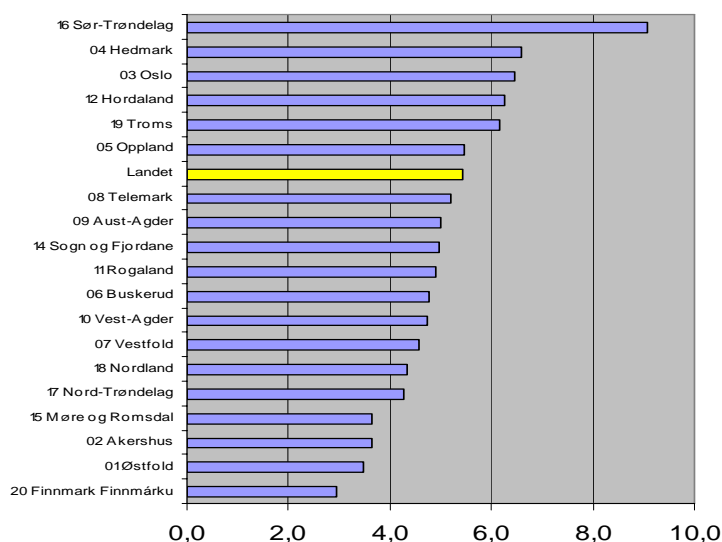
3 Arbeidsplasser i kooperativer i Norge

Antall arbeidsplasser i kooperativer fordeler seg fylkesvis (2003) som vist i tabell 3.1.

Tabell 3.1: *Kooperativt ansatte pr. fylke (2003). Kilde: SSB*

20 Finnmark Finnmark	379
17 Nord-Trøndelag	928
09 Aust-Agder	1067
14 Sogn og Fjordane	1068
10 Vest-Agder	1694
08 Telemark	1704
18 Nordland	1950
01 Østfold	1996
19 Troms	2013
05 Oppland	2107
15 Møre og Romsdal	2108
07 Vestfold	2291
04 Hedmark	2312
06 Buskerud	3036
16 Sør-Trøndelag	5995
11 Rogaland	6024
02 Akershus	6184
12 Hordaland	7567
03 Oslo	26080
Landet	76503

Oslo har flest ansatte i kooperativer og Finnmark har færrest. Relatert til ansattetotalen i foretak (figur 3:1) har Sør-Trøndelag den høyeste andelen mens Finnmark også i forhold til totalansatte i foretak har lavest andel.

Figur 3.1: Kooperativt ansatte i forhold til totalt ansatte i % pr. fylke i Norge. Primærnærings og offentlig forvaltning er holdt utenom (2003). Kilde: SSB.

I tillegg til Oslo, Sør-Trøndelag, Hordaland og Troms har Hedmark den høyeste relative arbeidsplassandelen i kooperativer. Dette har trolig sammenheng med næringsstrukturen i den kooperative sektoren – det vil si, disse fylkene har en overrepresentasjon av næringer der kooperativet står sterkt. Dette kommer jeg tilbake til.

3.1 Kooperativ sysselsetting og næringsstruktur i Norge

Helse og sosialtjenester representerer drøye 31 % av de kooperative arbeidsplassene mens interesseorganisasjonene sysselsetter 17 %. Forskning og utviklingsarbeid står for 6 %, finansiell tjenesteyting, forsikring og pensjonsfond representerer 17 % mens undervisning representerer snau 9 %. Disse andelenes relaterer seg til totalt ansatte i kooperasjoner i Norge.

Om vi ser på kooperative ansettelsesandeler innefor næringene ser vi at 67,3% av alle ansatte i forskning og utviklingsarbeid er kooperativt ansatte. Tilsvarende for interesseorganisasjoner er 72,6%. Andre næringer med høye andeler er finansiell tjenesteyting (NACE 2, 65), forsikring og pensjonsfond (NACE 2, 66), undervisning (NACE 2, 80), helse og sosialtjenester (NACE 2, 85) og fritidsvirksomhet, kulturell tjenesteyting og sport (NACE 2, 92). Se tabell 3.2.

Tabell 3.2: Ansatte i foretak unntatt offentlig forvaltning og primærnæringene. Ansatte i kooperasjon i antall og prosent (2003). Kilde: http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Rapportkjoring_03204. NB. Kun næringer med kooperativt ansatte er med i tabellen. Ansatte totalt i foretak er derfor redusert i forhold til tabell 2.1.

Næring (NACE)	1	2	3	4
17 Produksjon av tekstiler	4398	2	0,0 %	0,0 %
18 Produksjon av klær. Beredning og farging av pelskinn	1172	18	1,5 %	0,0 %
20 Produksjon av trelast og varer av tre, kork, strå og flettematerialer, unntatt møbler	14978	122	0,8 %	0,2 %
22 Forlagsvirksomhet, grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	30875	189	0,6 %	0,2 %
40 Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	14460	66	0,5 %	0,1 %
41 Oppsamling, rensing og distribusjon av vann	214	4	1,9 %	0,0 %
45 Bygge- og anleggsvirksomhet	118839	7	0,0 %	0,0 %
51 Agentur- og engroshandel	99186	656	0,7 %	0,9 %
52 Detaljhandel og reparasjon av varer	168152	188	0,1 %	0,2 %
55 Hotell- og restaurantvirksomhet	76123	579	0,8 %	0,8 %
61 Sjøtransport	25051	39	0,2 %	0,1 %
63 Tjenester tilknyttet transport og reisebyråvirksomhet	26338	205	0,8 %	0,3 %
64 Post og telekommunikasjoner	41314	7	0,0 %	0,0 %
65 Finansiell tjenesteyting, unntatt forsikring og pensjonsfond	31962	9763	30,5 %	12,8 %
66 Forsikring og pensjonsfond, unntatt trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	8425	3259	38,7 %	4,3 %
67 Hjelpevirksomhet for finansiell tjenesteyting	5345	1	0,0 %	0,0 %
70 Omsetning og drift av fast eiendom	21412	3660	17,1 %	4,8 %
71 Utleievirksomhet	4822	2	0,0 %	0,0 %
73 Forskning og utviklingsarbeid	7276	4899	67,3 %	6,4 %
74 Annen forretningsmessig tjenesteyting	142622	1934	1,4 %	2,5 %
80 Undervisning	13531	6745	49,8 %	8,8 %
85 Helse- og sosialtjenester	76862	23960	31,2 %	31,3 %
90 Kloakk- og renovasjonsvirksomhet	5172	56	1,1 %	0,1 %
91 Interesseorganisasjoner ikke nevnt annet sted	18361	13331	72,6 %	17,4 %
92 Fritidsvirksomhet, kulturell tjenesteyting og sport	25098	6772	27,0 %	8,9 %
93 Annen personlig tjenesteyting	16748	15	0,1 %	0,0 %
95 Lønnet arbeid i private husholdninger	73	2	2,7 %	0,0 %
00 Uoppgitt	584	22	3,8 %	0,0 %
Sum	999393	76503	7,7 %	100,0 %

1. Ansatte i foretak
2. Ansatte i kooperativer
3. Ansatte i koop relatert til ansatte totalt i næringen
4. Næringens andel av totalt ansatte i koop

Det kan være interessant å se på hvordan ansettelsesandelene varierer mellom de kommersielle og de ikke kommersielle næringene. Med den problematiseringen det er henvist til tidligere omkring skillet profittmotiv og allmenntytte skal en slik øvelse utøves varsomt og uten sterke konklusjoner. For likevel å gi et bilde antar jeg at næringene i tabell 3.2 har allmenntyttige formål og ikke profittformål.

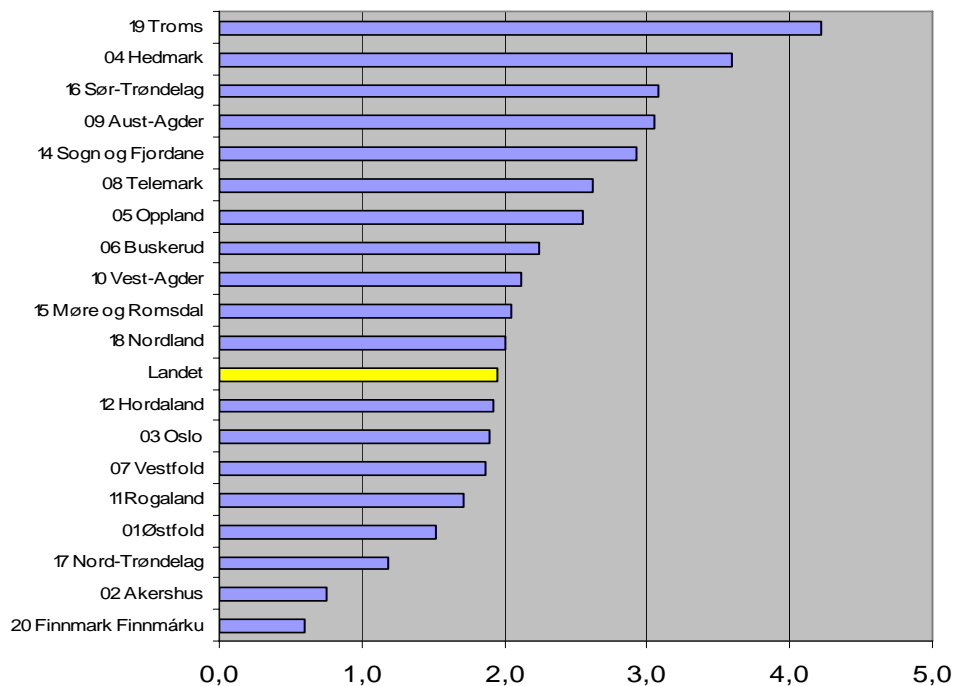
Tabell 3.2: Ansatte i noen næringer som utøver samfunnsoppgaver (NACE 2, 2003). Kilde SSB.

73 Forskning og utviklingsarbeid	4 899
80 Undervisning	6 745
85 Helse- og sosialtjenester	23 960
91 Interesseorganisasjoner ikke nevnt annet sted	13 331
Totalt	48 935

Disse fire næringene utgjør 48 935 ansettelsesforhold eller 64 % av ansettelsene i de kooperativene. Med andre ord; minimum 64 % av arbeidsplassene i kooperativ utfører det som litt enkelt sagt her, kalles allmenntyttige oppgaver.

De resterende arbeidsplassene ($76\,503 - 48\,935 = 27\,568$), 36 % kan grovt forenklet omtales til å ha et kommersielt formål. Og igjen, bak tilsynelatende allmenntyttige organisasjoner kan det skjules profittformål og omvendt (Westlund, 2004).

Fylkenes kooperative arbeidsplassandel i forhold til deres totale arbeidsplasser i foretak for kommersiell sektor (fratrukket organisasjoner med antatt allmenntilgjort formål) viser fremdeles storbytetthet av kooperative arbeidsplasser.

Figur 3.3: Kooperativt ansatte i forhold til totalt ansatte i % pr. fylke i kommersiell virksomhet(2003). Kilde: SSB.

3.2 Hedmark

Forklaringen bak Hedmarks høye ansettelsesandel i kommersielle, kooperative kan leses ut av tabell 3.3. Produksjon av trelast, agentur og engroshandel, finansiell tjenesteyting samt fritidsvirksomhet utgjør en større andel av kollektive arbeidsplasser enn i landet for øvrig. En sparebank som Sparebanken Hedmark med 500 ansatte³ utgjør alene en betydelig forklaring.

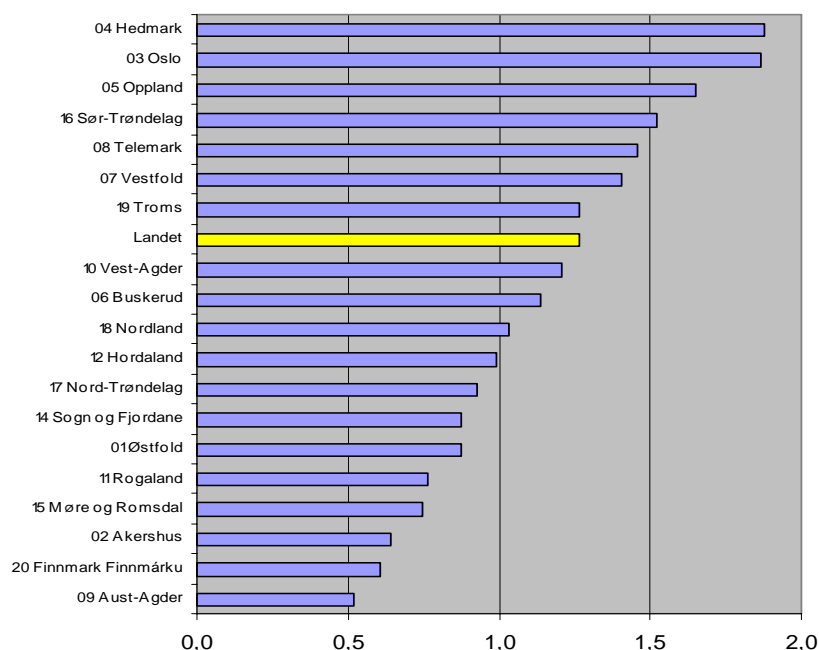
³ http://www.sparebanken-hedmark.no/default.asp?n=om_oss (16.11.04)

Tabell 3.3: Kooperativ næringsstruktur i Hedmark (2003)

	Hedmark		Landet	
	Arb.plasser	%	Arb.plasser	%
Kommersiell virksomhet	1262	54,6	27568	36,0
Samfunnsformål	1050	45,4	48935	64,0
Totalt	2312	100,0	76503	100,0
20 Produksjon av trelast og varer av tre, kork, strå og flettemateriale	57	2,5	122	0,2
51 Agentur- og engroshandel	94	4,1	656	0,9
65 Finansiell tjenesteyting, unntatt forsikring og pensjonsfond	603	26,1	9763	12,8
80 Undervisning	265	11,5	6745	8,8
85 Helse- og sosialtjenester	590	25,5	23960	31,3
91 Interesseorganisasjoner ikke nevnt annet sted	185	8,0	13331	17,4
92 Fritidsvirksomhet, kulturell tjenesteyting og sport	333	14,4	6772	8,9
Annet	185	8,0	15154	19,8
Sum	2312	100,0	76503	100,0

Sparebanken Hedmark, Odal Sparebank, Grue Sparebank og Tolga og Os Sparebank sine bidrag til andelen kooperativt ansatte er fjernet i figur 3.4 ved at NACE 2, kode 65 (finansiell tjenesteyting) er tatt ut. Hedmark fylke framstår likevel med den høyeste kooperative ansettelsesandelen. Dette representerer 659 ansettelsesforhold eller 1,9 % av alle ansettelsesforhold i foretak i Hedmark, primærnæringer og offentlig forvaltning holdt utenom.

Tabell 3.4: Kooperative ansettelser i kommersiell virksomhet ex finansiell tjenesteyting (2003).

3.3 Dynamikk

Sysselsettingen totalt i Norge har i perioden 2001 til 2003 gått ned med 0,7%. Privat sektor har en nedgang på 2,1% mens offentlig sektor kompenserer med en vekst på

2,8% (Kilde: PANDA). SSB sine foretakstall over ansettelsesforhold viser en nedgang i samme periode på 1,5% på landsbasis, offentlig sektor og primærnæringene er da ikke medregnet.

Tabell 3.5: Endring antall ansatte 2001 – 2003 unntatt primærnæringene og offentlig sektor (Kilde: SSB).

	Endring kollektive organisasjoner	Endring foretak totalt
Oslo	-15,28 %	-2,97 %
Finnmark Finnmarku	-12,87 %	-4,80 %
Sør-Trøndelag	-10,71 %	-1,98 %
Sogn og Fjordane	-7,77 %	-6,10 %
Møre og Romsdal	-6,19 %	-4,95 %
Landet	-5,33 %	-1,47 %
Hedmark	-3,22 %	-6,13 %
Hordaland	-2,66 %	-1,79 %
Nordland	-1,22 %	-3,59 %
Akershus	-0,56 %	13,35 %
Østfold	0,81 %	-4,47 %
Vest-Agder	2,42 %	-7,43 %
Aust-Agder	3,19 %	-5,20 %
Telemark	3,97 %	-7,96 %
Oppland	4,15 %	-5,15 %
Troms	5,06 %	-1,02 %
Nord-Trøndelag	6,18 %	-4,43 %
Buskerud	8,51 %	1,57 %
Rogaland	14,42 %	-1,41 %
Vestfold	18,46 %	-4,61 %

Tabell 3.5 viser hvordan endringen i antall ansatte har gitt seg utslag i kooperative organisasjoner og i foretak totalt. Oslo har hatt en kraftig tilbakegang i kooperative ansettelser og dette skyldes i hovedsak endring av organisasjonsform i Sparebanken Nor. I 2001 var 3176 ansatt i sparebank i Oslo, i 2003 var tallet 100. Tilsvarende økte antall ansatte i finansiell tjenesteyting i ASA (allmennaksjeselskap) med over 3000 i samme periode. Nedgangen i Oslo skyldes altså i hovedsak endring i organisasjonsform i selskapet som i dag heter DnB Nor.

I Sør-Trøndelag stammer nedgangen fra organisasjonsformen gjensidige forsikringsselskap. Det er registrert 500 færre ansatte i denne organisasjonsformen i 2003 i forhold til 2001. Nedgangen i Hedmark skyldes nedgang blant annet i næringsgruppen interesseorganisasjoner (43 ansatte i frafall) og annen personlig tjenesteyting (42 ansatte i frafall). I Hedmark har det vært vekst i fritidsvirksomhet og kulturell tjenesteyting (21 nye ansatte) i perioden.⁴

I andre enden av skalaen vokser Vestfold og Rogaland innenfor kooperative ansettelser. Vestfold har 110 nyansettelser i foreninger og 230 i stiftelser. I Rogaland er 370 nye ansatt i foreninger, 280 i stiftelser og 95 i sparebank (kilde: SSB).

Framstillingen viser først og fremst at ansettelser i private foretak er i tilbakegang i perioden 2001 - 2003. Akershus er et unntak med ansettelsesvekst på 13,35% -

⁴ NACE 2, 92: Fritidsvirksomhet og kulturell tjenesteyting

Buskerud har også positiv utvikling med en vekst på 1,57%. Felles for begge disse er at kooperative ansettelser enten er stabile (Akershus) eller i vekst (Buskerud). For Hedmark sin del er tilbakegangen i kooperative ansettelser halvparten av tilbakegangen i foretak totalt.

4 Arbeidsplasser i kooperativer i Sverige

Framstillingen bygger på SCB Statistikkbanken. Sentrale variabler er ”förvärvsarbetande dagbefolkning” og ”sektorkategori”. Sektorkategori tilsvarer organisasjonsform og tilordner arbeidsplassene til grupper av organisasjonsformer. Det er, på grunn av ulik oppbygging av svensk og norsk statistikkbank upresist å sammenligne direkte med den norske statistikken referert tidligere i dette notatet. Den svenske statistikken tilordner til geografisk arbeidssted noe den norske ikke gjør.

4.1 Definisjoner

- **Förvärvsarbetande dagbefolkning:** Tilsvarer sysselsetting på bedriftsnivå, d.v.s. sysselsetting registrert på arbeidsstedet. Dette betyr at den svenske statistikken er mer geografisk presis enn den norske. Samtidig medregnes ”Med förvärvsarbetande dagbefolkning avses förvärvsarbetande som redovisas efter arbetsställets geografiska belägenhet t.ex. alla som har sitt förvärvsarbete i Örebro kommun oberoende av var de är folkbokförda. I den regionala redovisningen ingår även personer med växlande eller okänd arbetsplats. Dessa förvärvsarbetande ingår som dagbefolkning i den kommun i vilken de är folkbokförda. Undantag är kommunalt anställda med okänd arbetsplats. Dessa personer ingår som dagbefolkning i den kommun i vilken de är anställda. Personer som är anställda i svenska företag utomlands eller på havet ingår inte i den regionala redovisningen av dagbefolkning”. Kilde SCB: http://www.scb.se/templates/Standard___30094.asp 19. november 2004.
- **Organisasjonsform:** Notatet bygger på sektorkategori, d.v.s inndeling etter sektor, juridisk form og eierskap(http://www.scb.se/templates/Standard___24571.asp).

Sektorkategoriene i SCB, statistikkbanken er:

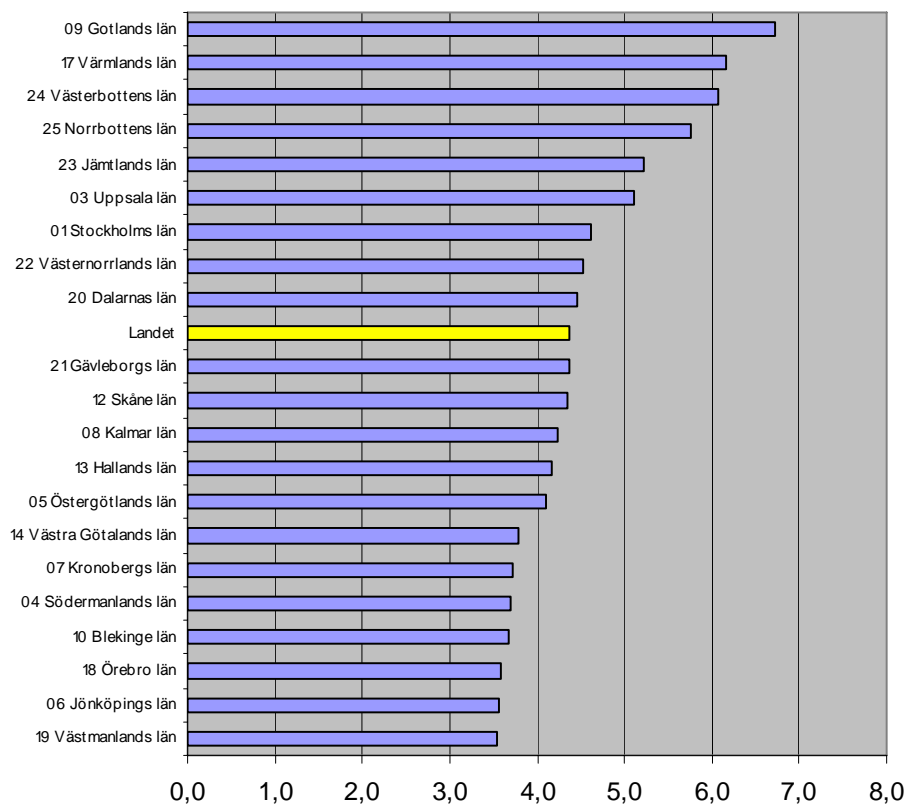
- Statlig förvaltning
- Statligt affärsverk
- Primärkommunal - förvaltning
- Landsting
- Övrig offentlig institution
- Aktiebolag, ej offentligt ägt
- Övrigt företag, ej offentligt ägt
- Statligt ägt företag eller organisation

- Kommunalt ägt företag eller organisation
- Övrig organisation inom näringslivet (se under)
- **”Övrig organisation inom näringslivet”**: Dette er sektorkategorien som operasjonaliserer kooperative organisasjoner i dette notatet. Kategorien består av (kode for juridisk form, i.h.h.t. SCB:s serie Meddelanden i Samordningsfrågor (MIS 1968:6, til venstre):

51	Ekonomiska föreningar utom bostadsrättsföreningar
53	Bostadsrättsföreningar
61	Ideella föreningar
62	Samfällighetsföreningar, vägföreningar, vägsamfälligheter
63	Registrerade trossamfund
71	Familjestiftelser
72	Övriga stiftelser och fonder, inkl pensionsstiftelser och personalstiftelser
94	Understödsföreningar
95	Arbetslöshetskassor
96	Utländska juridiska personer
98	Övriga svenska juridiska personer bildade enligt särskild lagstiftning
99	Juridisk form ej utredd

4.2 Arbeidsplassandeler

Figur 4.1 er basert på disse variablene og viser at 4,4 % av sysselsettingen i Sverige, offentlig forvaltning holdt utenom, skjer i kooperativer. I Norge er denne andelen 5,4 %. Gotland har den høyeste sysselsettingsandelen i kooperativer. Värmland med 6,2% er det länet som har nest størst kooperativ sysselsettingsandel. Hedmarks andel er 6,6 %.

Figur 4.1: Kooperativ sysselsetting i Sverige i forhold til totalsysselsetting med unntak av offentlig forvaltning, se forklaring under) (SCB, 2002)1)

1) Figuren viser forv rvsarbeidende dagbefolkning i sektorgruppen " vrig organisasjon innom n ringslivet" i prosent av totalsummen av forv rvsarbeidende dagbefolkning i alle sektorer med unntak av: Statlig forvaltning, statlige aff rsverk, prim erkommunal forvaltning, landsting, övriga offentlige institusjoner.

4.3 Dynamikk

I perioden 1999 – 2002 vokste sysselsettingen i private foretak i Sverige med 5,75%. Sysselsettingsveksten i kooperative foretak var i samme periode 0,42% i hele Sverige mens veksten i Värmland var på 2,54%. Til sammenligning var altså nedgangen på landsbasis i kooperative i Norge 5,33% og 3,22% i Hedmark men dette var i perioden 2001 – 2003.

5 Konklusjon

Forskjellen på den svenske og norsk statistikken benyttet i dette notatet er at svensk statistikk ekskluderer offentlig eide kooperativer. Den svenske statistikken registrerer arbeidsplassene der de ansatte jobber mens den norske registrerer de ansatte der foretakets hovedkontor er. Videre er sparebanker ikke del av den svenske statistikken. Til tross disse forskjellene kan det trekkes noen konklusjoner:

- Värmland og Hedmark ligger på annen plass i kooperative arbeidsplasser (i forhold til totalt antall arbeidsplasser i privat sektor i hver sine land). Värmland er ”slått” av Gotland og Hedmark er ”slått” av Sør-Trøndelag.
- Den kooperative sysselsettingen utgjør mellom 6 og 7 % av totalsysselsettingen i Hedmark og Värmland.
- På 90-tallet har det vært en vekst i kooperative arbeidsplasser i Sverige og Värmland og en nedgang i Norge og Hedmark.

Forskjellen mellom Hedmark og Värmland kan skyldes:

- Det fokuset som Sverige og EU har på sosial økonomi i policysammenheng, bl.a. med et kooperativt virkemiddelapparat i alle län, i Värmland; Värmlandskooperativen⁵.
- Svekking av offentlig sektor i Sverige og styrking av offentlig sektor i Norge gir forskjellige behov for alternativ organisering.

Den siste hypotesen kalles gjerne en tomromshypotese. Det antas at når offentlig sektor og for så vidt også privat sektor, trekker seg tilbake åpnes det et tomrom som kan fylles av lokalt forankrede kooperativer (Westlund, 2004). Det er ikke innenfor dette notatet rom for å kontrollere forskjellen over grensen mot tomromshypotesen.

Andre hypoteser som holdes fram av Westlund (ibid) er *innflytelseshypotesen* og *lokalidentitetshypotesen*. Disse hypotesene baseres på antakelser om å mobilisere den sosiale kapitalen mot globalisering og myndighetenes måte å håndtere skattepengene på, blant annet (ibid).

⁵ <http://www.varmland.coop/>

Litteratur og kilder

Jonstad, T. 1998. *Samarbeid og samvirke*. Oslo. Tano Aschehoug.

Aarbo, P., Gammelsæter, H. (red.). (2004). *Innovasjonspolitikkenes scenografi. Nye perspektiver på næringsutvikling*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

SSB, statistikkbanken.

SCB, statistikkbanken.

Westlund, H. (red.). (2004). *Social Ekonomi i Sverige*. Stockholm: Fritzes Kundtjänst.

Kooperasjon og sysselsetting

en sammenlignende undersøkelse av
kooperasjonen i Norge og Sverige som sysselsetter

Notatet inngår i det totale kunnskapsgrunnlaget i Interregprosjektet
Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia, delprosjekt 3. Formålet med
notatet er å vise betydningen av kooperasjonen som sysselsetter.
Empirien er hentet fra SSB og SCB sine sysselsettingsdatabaser
og sammenligner fylker / län og betydningen av sysselsetting
i kooperativer i forhold til andre organisasjonsformer.

Bakgrunnen for å gjøre en slik undersøkelse er dels en
hypotese om at kooperasjonen har hatt og har relativt stor
betydning i Indre Skandinavia og dels for å skape et større bilde
av hvilke rammebetingelser som ligger til grunn for
utvikling i regionen i dag.

ØF-notat nr. 02/2006

ISSN nr. 0808-4653